

Počini su strašne zločina nad svojim narodom

ALKARSKI »VITEZOVİ« ODGOVORNI SU ZA ZLOČINE NA ŠIROKOM BRIJEGU 1945.

Predstavljali su (a i danas još nekima predstavljaju) čudoredne okomice svoga kraja

► Piše: mr. sc. Ivan Kozlica

Viteško alkarsko društvo (VAD) iz Sinja baštini sjećanje na slavnu obranu od Turaka iz 1715. kada je malobroj- nija posada branitelja sinjske utvrde uspjela poraziti daleko nadmoćniju osmansku vojsku. Kao spomen na tu pobjedu već punih 300 godina odr- žava se viteška igra alka, jedinstvena manifestacija te vrste na svijetu. Alka je kompleksna priča, višeznačna, a je- dan dio te priče opisan je u knjizi *Alka u politici – politika u Alki*, objavljenoj 2014.¹ U jednom dijelu knjige done- sena je uloga nekih partizanskih komunističkih prvaka iz cetinskoga kraja koji su poslije sudjelovali u alci, nakon što je ona pučem oteta onima koji su je dotada baštinili. Mnogi od njih odgovorni su za brojne zločine počinjene nad civilima i poraženim vojnicima, što je do objave spo- menute knjige uglavnom bilo skrivano od šire javnosti. Tekst koji slijedi najvećim je dijelom preuzet iz te knjige, uz dodatak o reakcijama na njezinu objavu.

Tko su bili partizanski alkarski vođe (vojvode), koga su oni slavili i komu su kadili?

Prvi među njima je Peko Bogdan, rođen 1915. u Do- njem Docu, general JNA, narodni heroj i nositelj mnogih jugokomunističkih odličja. Slavio je generalisimusa Sta- ljina, odgovornog za najveća masovna ubojstva u ljud- skoj povijesti. Uveo je veličanje i slavljenje komunistič- kog jugoslavenskog diktatora Josipa Broza Tita, također odgovornog za masovna ubojstva zarobljenih hrvatskih

Alka je spomen na slavnu obranu Sinja od Turaka 1715., što sinjski puk pripisuje Gospi. Do dolaska jugokomunista, alka se trčala njoj u čast, a tada je na pozornicu stupio 10. po redu suvremeni zločinac Josip Broz Tito. Bruno Vuletić, »slavni alkarski vojvoda«, ni devedesetih se nije pokajao i stavio na stranu svoga naroda.

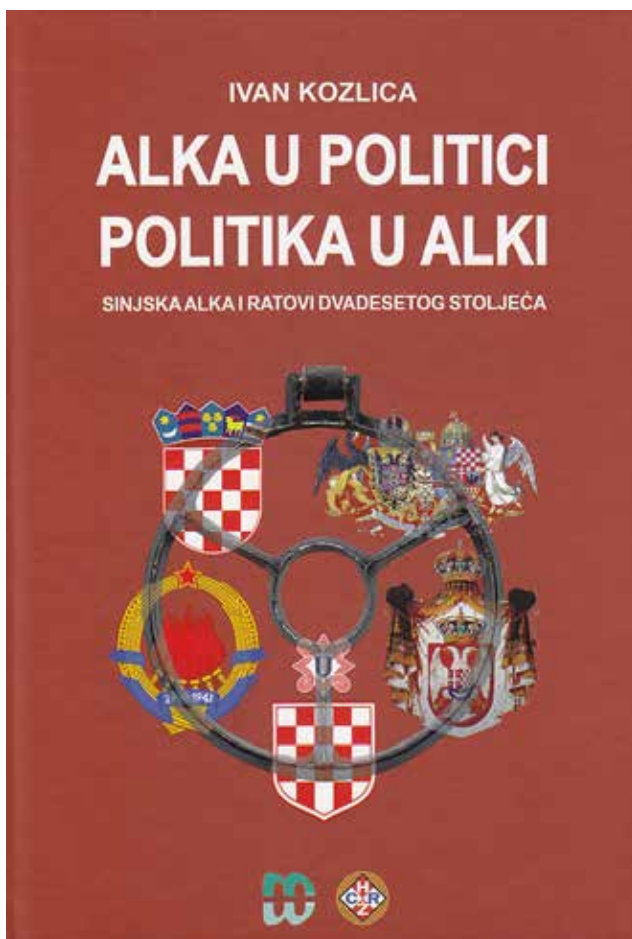
vojnika i civila tijekom i na kraju Dru- goga svjetskoga rata. Sam Bogdan odgovoran je za mnoga masovna sma- knuća zarobljenika u cetinskom kraju 1944. i drugim područjima djelovanja postrojbi VIII. dalmatinskog korpusa dok je obnašao dužnost zamjenika za- povjednika tog korpusa (Hercego- vina, početak 1945.). Odgovoran je i za likvidaciju dvojice sinjskih franjevaca u Hercegovini kod Ravnog u rujnu 1943., fra Stanka Bradarića i fra Mi- lana Lapića.²

Peku Bogdana na mjestu alkarskog vojvode naslijedio je Vice Buljan, rođen 1905. u Sinju, predratni komunist i načelnik »Crvene općine« u Sinju 1940., prvak parti- zanskog pokreta u cetinskom kraju, ministar ribarstva poslije rata, savezni poslanik u beogradskoj skupštini. U alku je ušao kao adutant vojvode, a alkar je bio od 1931. do 1938., u vrijeme dok mu je brat Marko bio alajčauš i vojvoda. Odmah poslije rata uključio se ponovno u alku, bio je jedan od onih koji su utemeljili Narodno alkar- sko društvo i izvršili puč u VAD-u 1945. Najprije je bio predsjednik VAD-a, a za vojvodu je izabran 1957. kada je nastavio s politikom veličanja Tita koji je 1959. po- stao doživotni pokrovitelj Sinjske alke. Dužnost vojvode obnašao je do 1963., a kao član Savjeta Federacije bio je Titov izaslanik na Sinjskoj alci 1972.

Najdugovječniji komunistički alkarski vojvoda (1964. – 1985.) jest general JNA Bruno Vuletić, rođen 1924. u

¹ Ivan Kozlica, *Alka u politici – politika u Alki*, Kulturno društvo Trilj i Hrvatski centar za ratne žrtve, Zagreb, 2014.

² Ivan Kozlica, *Krvava Cetina*, Hrvatski centar za ratne žrtve, Zagreb 2012., str. 217. – 225.; 229. – 246.; Blanka Matković, »Zločini postrojba VIII. dalmatinskog korpusa NOVJ-a u Hercegovini početkom 1945. godine«, *Hum*, časopis Filozof- skog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, 7, Mostar, 2011.; Stjepan Čovo, *Trolist mučenika*, Franjevački samostan Sinj, Sinj, 2008., str. 25. i 26.; Petar Bezina, »Franjevci provincije Presvetog Otkupitelja žrtve rata 1942. – 1948.«, *Zbornik »Kačić«*, Split, 1995., str. 56. – 64.

Sinju. Alku je potpuno vezao uz JNA i Tita, što je VAD-u u materijalnom pogledu donijelo velike koristi. Kao sedamnaestogodišnjak Vuletić je otišao u partizane i ubrzo postao zapovjednik bataljuna. Krajem 1944. postavljen je na mjesto zapovjednika 2. dalmatinske brigade, a svršetak rata dočekao je na mjestu zapovjednika 4. dalmatinske brigade. Poslije rata bio je pomoćnik jugoslavenskog vojnog

Ratni zločini u Drugom svjetskom ratu i poraću stavljaju se na teret ne samo alkarskim vojvodama nego i nekim partizanskim alkarima. Ubijali su kako puk tako i njegove duhovne vođe. Za sve to postoje bjelodani dokazi.

predstavnik u Washingtonu i Londonu te vojni predstavnik u Pekingu, nakon čega nastavlja s vojnom karijerom u činu generala (zapovjednik divizije, načelnik Titova vojnoga kabineta, zapovjednik armije i dr.).³ U Sinjskoj je alci bio do 1990. na mjestu člana časnoga suda. I on je označen odgovornim za ratne zločine kao zapovjednik 2. dalmatinske brigade čiji su pripadnici u Hercegovini masovno ubijali zarobljene vojnike i civile. Između ostaloga, pripadnici te brigade pod Vuletićevim su zapovijedanjem 6. veljače 1945. u Mostarskom Gracu ubili šestoricu širokobrijeških franjevac (fra Augustina Leopolda Zupca, fra Krešimira Pandžića, fra Rolanda Zlopašu, fra Zvonku Grubišića, fra Rudu Jurića i fra Kornelija Sušca).⁴ Sa skupinom istomišljenika iz VAD-a Vuletić je 1990. pokušao spriječiti održavanje Sinjske alke te je odbio poziv predsjednika Tuđmana da se priključi hrvatskim snagama u Domovinskom ratu. U jeku najžešćih srpskih napada na Hrvatsku ljetovao je u Brelima, a Hrvatsku je napustio i otišao u Beograd početkom studenoga 1991., petnaestak dana prije pada Vukovara! Umro je u Beogradu.

Osim spomenutih alkarskih vođa (vojvoda) kojima se na teret stavljaju ratni zločini, više se partizanskih alkara također povezuje s istim optužbama. Alkar i barjaktar Ivan Guvo, zvani Pivo, bio je zapovjednik 11. dalmatinske brigade koja je počinila mnoge zločine u Hercegovini, a osobno je bio u »streljačkom stroju« čete koja je 7. veljače 1945. pobila dvanaesticu franjevac u samostanu Široki Brijeg (fra Stanko Kraljević, fra Ivo Slišković, fra Krsto Kraljević, fra Arkandeo Nuić, fra Borislav Pandžić, fra Tadija Kožul, fra Dobroslav Šimović, fra Marko Barbarić, fra Žarko Leventić, fra Miljenko Ivanković, fra Viktor Kosir i fra Stjepan Majić).⁵ Pripadnici te brigade počinili su mnoge masovne zločine, a u sastavu gonećeg odreda, kojim je zapovijedao major Simo Dubajić (potom četnički kolovođa u Domovinskom ratu), na-

³ *Vojna enciklopedija*, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1975., Drugo izdanje, knjiga 10., str. 631.

⁴ Vidjeti: Zdenko Cvrle (uredio), *Druga dalmatinska proleterska brigada*, Institut za historiju radničkog pokreta Dalmacije, Split, 1982., str. 289. – 303.; B. Matković, »Zločini postrojba VIII. dalmatinskog korpusa NOVJ-a u Hercegovini početkom 1945. godine«, str. 288. – 331.; Damir Šimić, »Je li Josip Broz Tito osobno zapovjedio masovne likvidacije političkih neistomišljenika? (IV.)«, *Stopama pobijenih*, Vicepostulatura, Široki Brijeg, 2012., str. 31.; *Večernji list*, Zagreb, 8. veljače 1995., svjedočenje bivšeg partizana P. R.; <http://www.pobijeni.info/userfiles/Vuletic-Mostarski-Gradac-zlocin.pdf>; http://hrsvijet.net/index.php?option=com_content&view=article&id=18887:bruno-vuletic-i-obrad-egi-bratstvo-i-jedinstvo-u-zloinu&catid=28:povijesni-identitet&Itemid=112; http://www.hrsvijet.net/index.php?option=com_content&id=22915:d Amir-imi-je-li-josip-broz-tito-osobno-zapovjedio-masovne-likvidacije-politickih-neistomljenika-iv&Itemid=112

⁵ B. Matković, »Zločini postrojba VIII. dalmatinskog korpusa NOVJ-a u Hercegovini početkom 1945. godine«, str. 306.; O ratnom putu brigade više vidjeti u Milan Rako i Slavko Družijanić, *Jedanaesta dalmatinska udarna brigada*, Institut za historiju radničkog pokreta Dalmacije, Split, 1987.; Jozo Tomašević – Koška, *Istina o ubijenoj gimnaziji*, Vicepostulatura postupka mučeništva »Fra Leo Petrović i 65 subrača« – Naklada K. Krešimir, Humac – Zagreb, 2010., str. 163. – 194.

lazio se i komandant Guvo. Godine 1945. pobili su oko 30.000 zarobljenih hrvatskih vojnika i civila na Kočevskom Rogu u Sloveniji.⁶ Neki autori navode da se Guvo protivio Ozninim likvidacijama i da je pao u nemilost nadređenih, što je sasvim netočno.⁷ Ivan Guvo je poslije rata nastavio djelatnu službu u JNA, proglašen je 1953. narodnim herojem, a umirovljen 1957. u činu pukovnika! General Bruno Vuletić upravo je Guvu odabrao da bude na časnom mjestu alkarskog barjaktara 1965. kada je Sinjsku alku posjetio Tito. Umro je u Beogradu 1992., gdje je, prema nekim informacijama, početkom devedesetih psovao ustaše i prijetio da ih treba sve pobiti.⁸

Slavodobitnik Sinjske alke iz 1946. Predrag Grabovac bio je čelnik Ozne u cetinskom kraju kada su njezini pripadnici i pripadnici drugih partizanskih postrojbi poslije ulaska u Sinj 25. listopada 1944. počinili masovne likvidacije više stotina zarobljenih hrvatskih vojnika i civila, među kojima su bila i četvorica franjevac (fra Jozo Olujić, fra Ante Cvitanović, fra Ante Romac i fra Vlade Pavlov).⁹ Grabovac je sin vojvode Vicka Grabovca. Za zasluge postao je jugoslavenski diplomat s posebnim zadaćama u sigurnosno-obavještajnim poslovima.

Alkari Luka Knezović i Marko Čabo bili su pripadnici 10. dalmatinske brigade (prvi zamjenik zapovjednika i zapovjednik, a drugi politički komesar jedne čete) koja je na Aržanu i Podima krajem svibnja i početkom lipnja 1944. pobila oko 140 zarobljenih hrvatskih vojnika i civila, od kojih su većina bačeni u Markovića jamu na Podima. Njihova je brigada sudjelovala i u likvidacijama zarobljenika nakon partizanskog ulaska u Sinj 1944.¹⁰

Dušan Romac Dujin iz Glavica, rođ. 1922., bio je jedan od prvoboraca alkara koji su u Sinjsku alku ušli 1945. te pobjednik dvaju alkarskih natjecanja, 1948. i 1950. Nakon neprimjerena ponašanja na Sinjskoj alci

Ivan Guvo, Peko Bogdan i Bruno Vuletić u alkarskim odorama

1950. (zbog bacanje koplja jedan je konj slomio nogu) udaljen je iz alkarske čete, ali ga je vojvoda Bruno Vuletić vratio 1965. »kako bi pred tadašnjim gostom – pokroviteljem Josipom Brozom Titom, nastupilo što više alkara – prvoboraca.«¹¹ Romac je označen kao sudionik u zločinu nad civilima u Uzarićima kod Širokog Brijega te ubijanju sedamdesetak njemačkih zarobljenika na otoku Rabu.¹² O tome njegov suborac Ivan Špika iz Segeta Donjeg piše: »Pobijeno je dosta Nijemaca, u čemu je prednjačio Dušan Romac. Bio je uzrujan zbog pogibije brata Stipe prije nekoliko dana.«¹³

⁶ Simo Š. Dubajić, *Od Kistanja do Kočevskog roga*, Nidda Verlag GmbH – Vesti, Bad Vilbel – Beograd, 2006., str. 344., 349. i 371.; Vidjeti svjedočenje partizana Ivana Gugića, pripadnika 11. dalmatinske brigade (<http://www.dnevno.hr/vijesti/hrvatska/135236-tvornica-smrti-jauci-zive-hrvatske-djece-i-zena-culi-su-se-iz-jama-u-koje-su-ih-partizani-bacali-svakodneвно-su-dovodili-40-kamiona-ljudi.html>); <http://www.hrvatski-fokus.hr/index.php/hrvatska/4981-ratni-put-zloglasne-11-dalmatinske-brigade>; http://www.hrsvijet.net/index.php?option=com_content&id=22915:damir-imi-je-li-josip-broz-tito-osobno-zapovjedio-masovne-likvidacije-politickih-neistomljenika-iv&Itemid=112

⁷ D. Šimić, »Je li Josip Broz Tito osobno zapovjedio masovne likvidacije političkih neistomišljenika? (IV.)«, str. 34. i 35. Šimić navodi da je Guvo poslije rata radio kao poslovođa u nekoj kninskoj tvornici, što je sasvim netočno, on je bio oficir JNA i služio je u više garnizona, u Tetovu se i oženio (izjava Jakova Guve rođ. 1936. iz Čaporica); Hrvoje Mandić, »Borbe za Široki Brijeg od studenog 1944. do 7. veljače 1945.«, *Polemos*, 16., Zagreb, 2013., str. 22.

⁸ Ovu je informaciju prenio Ante Ivić iz okolice Drniša, bivši oficir JNA koji je živio u Beogradu, a tijekom Domovinskog rata dolazio u Šparadiće pokraj Šibenika (izjava Nedjeljka Krce, rođ. 1928., od 9. rujna 2014.).

⁹ I. Kozlica, *Krvava Cetina*, str. 229. – 246.

¹⁰ Isto; Ivan Kozlica, *Markovića jama. Partizanski zločin u Aržanu i Podima 1944.*, Hrvatski centar za ratne žrtve, Kulturno društvo Trilj, Zagreb, 2014.

¹¹ Ante Botić, *Junačke alke*, 5. kolovoza 2011. (<http://www.ferata.hr/arhiva teme/3522-junake-alke>)

¹² Gojko Zovko, *Druga strana medalje, prilog utvrđivanju istine o Širokome Brijegu u Drugom svjetskom ratu*, Kigen, Zagreb, 2008., str. 123. – 128.

¹³ Ivan Špika, *Ratna sjećanja i dnevnik boraca II. dalmatinske brigade*, Stvarnost, Zagreb, 1970., str. 162.; G. Zovko, *Druga strana medalje, prilog utvrđivanju istine o Širokome Brijegu u Drugom svjetskom ratu*, str. 125.

Neki od ovih podataka na određen su način šokirali čitatelje. Za puno se toga, naime, znalo u nekim sredinama, ali se o tome u pravilu nije pisalo. Zato su uslijedile različite reakcije koje je vrijedno spomenuti, jer nam puno toga kazuju. Knjiga o Sinjskoj alci i politici u cetinskom je kraju naišla na sasvim oprječne ocjene, od velikih pohvala do isto takvih kritika. No, činjenica je da nitko do danas nije napisao nijedan ozbiljan tekst koji bi osporio iznesene argumente dok je tekstova s pozitivnim ocjenama bilo mnoštvo. Zanimljivo je da je najviše reakcija izazvao onaj dio koji je opisivao Sinjsku alku u poratnom, jugokomunističkom dobu.

Poslije predstavljanja knjige u Alkarskim dvorima u Sinju u prosincu 2014., na lokalnom je portalu Udruga antifašističkih boraca i antifašista Cetinske krajine napala dr. sc. don Josipa Dukića, recenzenta i jednoga od predstavljača, zbog iznošenja istine objavljene u knjizi.¹⁴ Dukić je ubrzo argumentirano uzvratio, čime je polemika završila.¹⁵

Koliko je »antifašističkim« krugovima zasmetala istina o dijelovima jugokomunističke alkarske prošlosti, koja je sve prije nego slavna, pokazuje i sljedeća priča. Mnogi tiskani i elektronički mediji donosili su pozitivne prikaze knjige *Alka u politici – politika u Alki*: zagrebački Večernji list, splitska Slobodna Dalmacija, osječki Glas Slavonije, zadarski Hrvatski tjednik, zagrebački 7Dnevno i dr. Sve se to događalo u godini obilježavanja tristote obljetnice pobjede nad Turcima. Klub Sinjana u Zagrebu sinjskom je Gradskom vijeću predložio da se meni kao autoru ove knjige, i autoru nekoliko drugih knjiga s temama iz cetinske prošlosti, dodijeli godišnja nagrada. Nadležni odbor usvojio je prijedlog Kluba iz Zagreba i prosljedio ga na formalno usvajanje Gradskom vijeću. Tada započinje »akcija« sinjskog SDP-a koji na razne načine pokušava spriječiti donošenje takve odluke. Na društvenim se mrežama blati, vrijeđa bez ikakvih argumenata, u rasprave se uključuju razni nezadovoljnici mojim pisanjem, a tu

Ni danas neki ne trpe iznošenje prave istine. Napali su autora, ali nisu ponudili nikakve nove kvalitetne činjenice da on ispravi izneseni stav.

su, jasno, i sinjski »antifašisti«. Na kraju, zahvaljujući političkoj trgovini s vladajućom nezavisnom listom dr. Stipislava Jadrjevića, uspjeli su moje ime skinuti s popisa. Po prvi se put dogodilo da jedan prijedlog nadležnog Odbora nije usvojen, vijećnici HDZ-a i nezavisne liste Mire Bulja napustili su sjednicu kako bi rušenjem kvoruma onemogućili takvu »trgovinu«, ali u dvoranu se vratio jedan nezavisni vijećnik koji osigurava provedbu plana.¹⁶ Ipak, nisu jasno kazali zašto su

tako odlučili. Nisu iznijeli nijedan argument osim »da nisam iz Sinja i nemam prebivalište u Sinju«. Do tada to nije bio razlog. Zbog toga sam odlučio uputiti im otvoreno pismo u Slobodnoj Dalmaciji gdje sam čitavu akciju SDP-a i sinjskih antifašista nazvao govorom mržnje.¹⁷ Odgovorio je samo novinar Toni Paštar kojega je zasmetalo pisanje o zločinima brigade pod zapovjedništvom Brune Vuletića pa mi je postavio nevjerojatno pitanje: »Molim Kozlicu da me uputi na sudsku presudu o tim zločinima!«¹⁸ Nešto poslije objavljena je »životna ispovijest« Stipe Batarela, nekadašnjeg alkarskog dužnosnika iz jugokomunističkog doba i prvog Vuletićeva »operativca« u događanjima oko Sinjske alke 1990. I on je stao u obranu »legendi Cetinske krajine« Brune Vuletića, Peke Bogdana i dr., a mene je zbog iznošenja istine nazvao nekorektnim.¹⁹

Da u cetinskom kraju ima i onih koji gledaju drukčije na vrijednosti povijesnih istraživanja, na ulogu sinjskih »jugokomunističkih veličina«, pokazale su odluke gradskih vijeća drugih gradova uz Cetinu, Trilja i Vrlike. Za uspjehe u znanstveno-istraživačkom radu dodijelili su mi godišnje nagrade kao svojevrsnu poruku sinjskim gradskim vijećnicima i njihovim istomišljenicima.²⁰ Pokazali su što misle o »narodnim herojima Cetinske krajine« pridruživši se tako vijećnicima Splitsko-dalmatinske županije koja mi je za iste rezultate prije dodijelila godišnju nagradu.²¹ Istina, ma kakva bila, mora izići na vidjelo. ✍

¹⁴ <http://www.ferata.hr/uaba-antifasisti-i-alka-su-ponos-cetinske-krajine/>

¹⁵ <http://www.ferata.hr/don-josip-dukic-sinjska-antifasisticka-udruga-ideoloskim-corcima-puva-u-prazno/>

¹⁶ *Slobodna Dalmacija*, 12. kolovoza 2015.

¹⁷ <http://slobodnadalmacija.hr/dalmacija/split-zupanija/clanak/id/282941/ivan-kozlica-sdp-je-govorom-mrznje-stopirao-moju-nagradu>

¹⁸ *Slobodna Dalmacija*, 17. kolovoza 2015.

¹⁹ *Slobodna Dalmacija*, 19. rujna 2015.

²⁰ *Slobodna Dalmacija*, 26. rujna 2015.

²¹ <http://kdtrilj.hr/2015/04/21/147/60/>

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesna« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva
»fra Leo Petrović i 65 subrača«, K., 1 (18),
Široki Brijeg, 2017., siječanj – lipanj, 2017.

Glavni i odgovorni urednik:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:
Zdenka Leženić

Adresa:
BiH: Kard. Stepinca 14
88220 Široki Brijeg
HR: Humac 1, p. p. 1, 20352 Vid

Veza:
tel.: (039) 700-325
faks: (039) 700-326
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisak:
FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilo izlazi polugodišnje:
siječanj i srpanj

Stare brojeve, osim ovoga posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

Cijena pojedinog primjerka:
3 KM; 12 KN; 3,75 EUR; 4,25 CHF;
6,50 USD; 6,50 CAD

Godišnja pretplata (s poštarinom):
BiH 7,5 KM; RH 33 KN; EU 7,5 EUR;
CH 8,50 CHF; SAD 13 USD; Canada
13 CAD

Slanje pretplate, dobrovoljnih priloga... (s naznakom za Vicepostulaturu i nakanu):

a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank d.d. Mostar, poslovna Ljubuški:
žiro-račun (BiH): 3381602276649744
devizni račun (inozemstvo):
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

RIJEČ UREDNIKA

fra Miljenko Stojić

Dragi čitatelji!

Što više izranjaju svjedočanstva i dokumenti o ubijenim hercegovačkim franjevcima, to više shvaćamo da su svjesno ostajali na svojim mjestima unatoč izglednoj smrtnoj opasnosti. Drugi, pak, koji su odlučili otići, išli su sa svojim izbjeglim narodom da bi mu bili na usluzi do kraja. Nisu skidali habit ni onda kada su spoznali da zbog njega neminovno gube glavu. Kakvi divni tragovi mučeništva u njihovu životu i radu!

Uljudba u kojoj živimo, na žalost, ne poznaje ovakve stavove ili ovakav govor. Za nju je mučeništvo tragično i nepotrebno gubljenje života, a ne uzvišen primjer njegova istinskoga provođenja. To je zbog toga što današnja uljudba pokušava živjeti bez Boga. Osiromašila je svoj duh, osiromašila je svoj rječnik. Sve je usredotočila na samu sebe, a istodobno je tako krhka.

Dobro je razmišljati o ovim stvarima dok nazočimo svakodnevnom odlasku naših ljudi u inozemstvo. Ne ulazeći u pojedinačne razloge, primjećujemo da je to počesto u skladu s rečenim stavom današnje uljudbe. Zacrtao sam si takav i takav život, ovdje ga ne mogu naći i zbog toga odlazim u potragu za boljim. Što će biti od krajeva koji su me othranili i obdarili me identitetom, baš me briga. Tužno da tužnije ne može biti.

Umjesto dizanja ruku od svega, najbolje bi bilo prionuti obnovi, kako nas samih tako i okoliša oko nas. Poručuje nam to i slika na naslovnici. Jugokomunisti u ratnom skloništu u vrtu samo-

stana na Širokom Brijegu ubiše i zatim zapališe dvanaest, kao dvanaest apostola, hercegovačkih franjevaca. Trebao je to biti kraj, ali nije. Iz njihova pepela, iz smrti drugih hercegovačkih franjevaca, buknuo je novi život. Ljudi su prepoznali da je to onaj put koji treba slijediti pa njihova osobnost ne blijedi do dana današnjega.

Zahvaljujući našim mlađim povjesničarima, u posljednje se vrijeme sve više i više otkriva prava pozadina jugokomunističkog nasrtaja na hercegovačke franjevce te uopće na Crkvu i Božji puk. Nešto od svega toga donosimo i u ovome broju. Zanimljivo je čitati te retke. Zbog svega smo žrtvovali i prostor za prigodne fotografije. Naći će se mjesta za njih kada dostojno istražimo svoju prošlost.

Zaista nema nam druge nego obnoviti sve što nam je prošlost uništila. Vicepostulatura je krenula s obnavljanjem žrtvoslovnih mjesta hercegovačkih franjevaca. Počeli smo s ratnim skloništem. Još sve nije gotovo, ali se mogu nazrijeti obrisi. Želimo da ta mjesta krasi jednostavnost, dostojanstvo i izvornost. Kada jednoga dana Crkva pobijene franjevce službeno proglasi mučenicima, ako Bog da, onda ćemo im tu podizati prikladna mjesta za štovanje na kojima ćemo crpiti njihov nauk. A to je nauk vjere u Boga, vjere u čovjeka, vjere u samoga sebe.

Slijedimo i cijenimo predaje starih. Tako će nam uvijek biti

mir i dobro!

IZ SADRŽAJA

Iz ljetopisa	4	Nagradni natječaj	34
Istraživanja	13	Utamničeni	37
Stratišta	25	Podsjetnik	44
Pobijeni	29	Povijesne okolnosti	53
Glas o znakovima	33	Razgovor	56